

Literatura pro mládež II

ZS1BK_LLM2

Vyučující: doc. PhDr. Naděžda Siegllová, CSc.

V návaznosti na předmět Literatura pro mládež I se pokračuje v seznamování s aktuální problematikou literatury pro mládež v žánrovém pohledu. Studenti jsou vedeni k analyzování četby, formulování hodnotících kritérií ve vztahu ke specifické literatury pro mládež. Kromě tradičních pohledů na literaturu pro děti a mládež jsou naznačovány problematické okruhy: vztah textu a ilustrace, problematika textů vztahujících se k národnostním a etnickým skupinám, otázky výchovy k toleranci v dětské literatuře, úskalí stereotypu v literatuře pro děti a mládež, vazby slovesného umění na vizuální a auditivní oblast.

1. Aktualizace předmětu z hlediska současné literární vědy.

Vnější okolnosti proměn: nadprodukce, různorodá kvalita, nová role masmédií, nové recepční přístupy a požadavky.

Vnitřní okolnosti: častá žánrová prostupnost, tematické přesahy, věková neohraničenost (crosswriting), nový typ utilitárnosti, změny vztahu mezi textem a obrazem, vstup jiných druhů umění do textu, autorské respektování masmediální atraktivnosti.

Literární věda proto vedle estetické funkce díla sleduje jeho další komunikační vazby, propojení zážitkových a funkčních rovin, otázku tradičnosti a inovace, problematiku jinakosti a tolerance v literatuře, všímá si světa multimédií.

2. Úskalí triviální literatury pro děti.

Znaky triviální literatury, otázky terminologie.

Historické hledisko, hledisko čtenáře, sociologický pohled. Současné pohyby uvnitř literatury, proměnnost vztahů „vážná“ x „pokleslá“ literatura.

Souvislost problematiky se stálým zápasem literatury pro děti a mládež o její začlenění do kontextu národní literatury. Vnitřní členění oblasti.

Epické žánry a trivialita. Trivialita v poezii pro děti.

3. Básnický prostor: nonsensová poezie v proměnách času.

Didaxe v básnictví pro děti a její podoby od obrození do současnosti.

Životnost poezie v návaznosti na vstup významných autorů pro dospělé do básnictví pro děti na konci 19. století. Význam díla V. Nezvala pro rozvoj poezie pro děti.

Novátorství Františka Halase, tradičnost a inovace v díle Františka Hrubína.

Šedesátá léta: možnost reflektovat evropský vývoj.

Nonsens v české poezii, antologie přeložené světové literatury. Zakladatelské počiny Josefa Kainara a Zdeňka Kriebela. Představitelé nonsensové poezie v šedesátých letech.

Oficiální poezie v období normalizace.

Devadesátá léta: návratový proud, odčinění křivd normalizace, přetrvávající postupy záčkovsko-černíkovsko-floriánovské poetiky.

Problematika užitekosti v poezii.

Využití a proměny nonsensovosti v textu. Využívání i jiných než slovních kódů.

Zpívaná poezie. Poezie pro čtenáře tzv. apoetického věku. Poezie a masová kultura v současnosti.

Představitelé současné poezie pro děti.

Představitelé současné poezie pro mládež. Poezie a takzvaný crosswriting.

4. Moderní pohádka: od Karla Čapka k Miloši Macourkovi.

Terminologie v oblasti žánru pohádka.

Proměny pohádky v období mezi dvěma světovými válkami: kontaminace žánrů, zcivilnění, přítomnost humoru, jazyk a styl.

Vstup významných autorů do žánru pohádky (Karel Čapek, Josef Čapek, Jiří Mahen, Karel Poláček, Vladislav Vančura).

Úloha takzvaných pohádek naruby, pohádek vzhůru nohama.

Nonsensová pohádka šedesátých let.

Současné autorské adaptace pohádek z hlediska vypravěčské strategie.

Postmoderní tendence v současné autorské pohádce.

Židovské a romské pohádky, autoři, autorské strategie, nakladatelská politika.

5. Literatura pro děti a mládež a etika.

Tematické vymezení problému z hlediska osobnostního a psychosociálního.

Existence reálné možnosti být jiný než většina a mít právo zůstat stejný.

Literatura reflektující pozice dítěte – outsidera, dítěte frustrovaného, handicapovaného, jiného tělesně nebo duševně – autoři, díla. Literární historie problému. Autorská empatie x recipientova empatie. Stanovisko současného čtenáře, interpretace textů (prvoplánové čtení, vrstevnatost děl), interakce mezi dílem a recipientem.

6. Literatura pro děti a mládež v době multimedií.

Komiks – svět slova a obrazu.

Film a literatura: česká tradice a její osobnosti.

Současná žánrová skladba, absence aktuálních námětů.

Tradiční poetika propojení, význam nových ekonomicko-spoločenských podmínek.

Popularizace předloh.

Filmová pohádka.

Postmoderní pojetí spojení film x literatura.

Fenomén pokračování – žánr pohádky, příběhová próza.

7. Vývojové trendy v oblasti obrázkových knih.

„Obrázkový“ text – „čtení“ obrázků.

Historický pohled (Orbis Pictus).

Vizuální a verbální komunikace s recipientem.

Nečtenář – čtenář jako příjemce obrázkových knih.

Subžánrová klasifikace.

Prolínání v rámci žánrů a žánrových invariantů.

Obrázková kniha x ilustrovaná kniha pro nejmenší.

Představitelé české obrázkové knihy.

Priorita obrázku – priorita textu vývojově.

Problematika knižních přepracování večerníčkových příběhů.

Utilitární obrázkové knihy.

„Obrázkové“ knihy Petra Síse.

Petr Nikl – výtvarník a spisovatel.

„Leporela“ Lucie Seifertové. Začlenění děl Petra Síse, Petra Nikla, Lucie Seifertové do českého a světového kontextu: otázka adresáta, možnosti recepce a interpretace, výjimečnost jejich artefaktů z hlediska literárního vývoje.

8. Obraz handicapovaného dítěte v literatuře.

Handicap a postoje veřejnosti dříve a dnes.

Obraz handicapovaného dítěte v literatuře před rokem 1989.

Tematika handicapu z žánrového hlediska.

Tělesný handicap v literatuře: Jarmila Mourková, Stanislav Rudolf, Eva Bernardinová, Iva Procházková, Jarmila Dědková.

Obraz mentálního postižení v dětské literatuře: Ivan Remunda, Martina Drijverová.

Spisovatelka s Downovým syndromem Denisa Stříhavková a její kniha *Na tom záleží...* - recepcce knihy, interpretační možnosti.

Otázky návodnosti, didaktičnosti knih s tematikou handicapu x prezentace životní filozofie postižených a jejich blízkých, obecná psychologizace problému.

9. Podoby outsiderství v literatuře pro děti a mládež.

Motiv outsiderství z hlediska historického literárního vývoje: jeho pojetí a funkce.

Postavy outsiderů v realistické světové literatuře 19. století.

Obraz outsidera v literatuře s fantazijními prvky (J. K. Rowlingová).

Souvislost mezi mentálním či fyzickým vyčleněním a vyčleněním sociálním a kulturním.

Referenční hrdina x outsider – historický pohled na českou prózu poválečného období.

Pozitivní outsiderství (výlučnost z rámce průměru) x průměrnost outsidera.

Devadesátá léta: pozice outsidera v dílech Martiny Drijverové.

Sociální a kulturní handicap hrdiny knihy *Bubu* Moniky Elšíkové.

Fantazijní ozvláštnění outsiderství v dílech Ivy Procházkové.

10. Fantazijní prvky v literatuře pro děti a mládež (žánrové hledisko).

Fikce x nonfikce – terminologie.

Rozvolnění žánrovo-tematických norem v próze devadesátých let 20. století, tolerance k alternativním životním koncepcím a interpretacím.

Žánrová otevřenost, využívání nových postupů v tradičních žánrech.

Proměny v uplatňování fantastických prvků v literárních textech.

Mezinárodní využívání pojmu *fantasy* pro texty, v nichž se v kontextu reálného světa objevují magické, kouzelné prvky ve smyslu něčeho, co se vymyká přírodním zákonům. Tolkienovský typ *fantasy* literatury. Dobrodružná *fantasy* literatura. Česká *fantasy* literatura.

Pluralizace autorských postupů v návaznosti na princip reflexe pocitů čtenáře. Pohyb v oblasti žánru může realizovat magická díla, vystupující jako fenomén ze schopností provokovat kreativní transformace tradičních žánrů.

Podtypy prozaických děl s fantazijními prvky: pohádková *fantasy*, mytofantasy, psychofantasy, historická *fantasy*, komická *fantasy*, edukativní *fantasy*, marginální *fantasy*, filozofická *fantasy*.

Seznam základní odborné literatury:

SIEGLOVÁ, Naděžda. *Dětská literatura po roce 1945 – poezie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 1995. ISBN 80-85867-85-0.

SIEGLOVÁ, Naděžda. Proces hledačství. *Bibiana*, 10, 2003, č. 4, s. 40-46. ISSN 1135-7263.

TOMAN, Jaroslav. *Trivialita a kýč v literatuře pro děti a mládež*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2000. ISBN 80-7204-140-1.

URBANOVÁ, Svatava a kol. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. Let XX. století*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-185-9.

Seznam rozšiřující odborné literatury:

Kol. *Cesty současné literatury pro děti a mládež: tradice a inovace*. Slavkov u Brna: BM Typo, 2003. ISBN 80-903339-0-7.

VAŘEJKOVÁ, Věra. *Česká autorská pohádka*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 1998. ISBN 80-7204-092-8.

Rozsah a obsahové zaměření individuálních prací studentů:

Studenti předloží seminární práci (rozsah 5-10 stran) vztahující se k problematice současné literatury a četby dětí a mládež. Prokáží v ní schopnost respektovat estetickou funkci díla (děl, žánru) v návaznosti na její formativní funkce.